Blogi

Blogi: Maksutapojen vertailu vaatii salapoliisityötä

Raha ja maksaminen, Tilastot | 16.10.2017 | Jenna Björklund

KIRJOITTAJA

Jenna Björklund
Ekonomisti

Tietoa suomalaisten maksukäyttäytymisestä kerätään mm. vuosittain julkaistavassa maksuliiketilastossa, jonka uusimmat, vuoden 2016 luvut on nyt julkaistu. Mitä tiedot kertovat maksutapojen kehittymisestä?

Ruotsista kantautuu tasaiseen tahtiin uutisia käteisen käytön loppumisesta. Moni tuntuu pohtivan, ollaanko Suomessa samalla tiellä, ja vastausta etsitään usein käteisen käyttöä ja korttimaksamista kuvaavista tilastoluvuista. Tietoa suomalaisten maksukäyttäytymisestä kerätään muun muassa vuosittain julkaistavassa maksuliiketilastossa, jonka uusimmat, vuoden 2016 luvut on nyt julkaistu. Minkälaisia asioita tulee huomioida vastausta etsiessään?

Kun pohditaan käteisen asemaa suhteessa uudempiin maksuvälineisiin, puhutaan usein käteis- ja korttimaksujen osuuksista. Käteis- ja korttimaksujen käyttö kuitenkin eroavat toisistaan. Käteistä käytetään kaupan kassalla maksamiseen ja yksityishenkilöiden välillä tehtäviin rahansiirtoihin, kun taas kortilla voi kauppaostosten lisäksi tehdä etämaksuja. Etämaksut ovat korttimaksuja, jotka tehdään ilman fyysistä maksupäätettä esimerkiksi puhelimitse tai verkossa. Kortilla ei perinteisesti ole voinut tehdä rahansiirtoja kaverille tai lapselle ja käteisellä ei voi maksaa verkko-ostoksia. Julkisessa keskustelussa keskitytään yleensä vain käteis- ja korttimaksujen osuuksiin kaupan kassalla tehtävistä maksuista, eli niin sanottuihin maksupääte- eli POS-maksuihin (point of sale).

Parhaan käsityksen käteisen käytöstä saisi seuraamalla käteismaksujen volyymiosuuksia sekä kaupan kassalla että yksityishenkilöiden välisessä rahansiirrossa. Valitettavasti tällaisia kattavia lukuja ei ole saatavilla. Tämä johtuu siitä, että käteismaksut eivät tarvitse mitään kolmatta osapuolta avuksi maksun välitykseen, joten käteismaksuista ei jää jälkiä laskettavaksi.

Käteismaksujen tarkkaa määrää ei siis ole mahdollista eksaktisti selvittää.

Käteisnostoista sen sijaan saadaan tietoa ja eräs vaihtoehto käteisen käytön tarkastelemiseen voisikin olla vuodessa nostetun käteisen arvon vertaaminen vuodessa tehtyjen korttimaksujen arvoon. Tässäkin lähestymistavassa on haasteensa monesta eri syystä.

Ensinnäkin, kaikkea nostettua käteistä ei välttämättä käytetä maksamiseen, vaan osa saatetaan säästää pöytälaatikkoon, kassakaappiin tai pankin tallelokeroon pahan päivän varalle. Käteisnostoluvut saattavat siis yliarvioida käteisen todellista käyttöä. Toisaalta kerran nostetulla käteisellä voidaan tehdä useampi kuin yksi maksu. Näin tapahtuu, jos samaa seteliä käytetään maksuihin henkilöiden välillä ennen kuin se palaa kaupan kassalle. Tältä osin käteisnostoluvut aliarvioivat käteisen todellista käyttöä.

Käteisellä tehdään lisäksi keskimäärin pienempiä maksuja kuin kortilla, joten käteisen osuus kaupan kassalla tehtyjen maksujen kappalemäärästä on yleensä suurempi kuin käteisen osuus kaupan kassalla tehtyjen maksujen arvosta.

Käteisen käytön kehitystä voidaan lähestyä myös epäsuorasti tarkastelemalla käteiselle vaihtoehtoisten maksutapojen käytön kehitystä. Kaupan kassalla käteisen vaihtoehto on kortti, kun taas yksityishenkilöiden välisissä rahansiirroissa käteisen vaihtoehto on perinteisesti ollut tilisiirto. Maksuliiketilastoissa korttimaksut eritellään etämaksuihin ja kaupan kassalla tehtäviin maksuihin, joten maksupäätteellä tehtyjen korttimaksujen seuranta onnistuu. Tilisiirroissa sen sijaan ei ole alaerää, joka sisältäisi vain yksityishenkilöille tehtyjä tilisiirtoja, joten käteiselle vaihtoehtoisia henkilöltä henkilölle tehtäviä maksuja ei pystytä seuraamaan.

Erityistä varovaisuutta pitää noudattaa, jos verrataan eri maiden lukuja keskenään. Esimerkiksi korttimaksuluvut saattavat lähteestä riippuen sisältää myös etämaksuja. Etämaksujen osuus kaikista korttimaksuista vaihtelee maittain, mm. siksi, että eri maissa käytetään eri maksuvälineitä verkko-ostosten tekoon. Esimerkiksi Suomessa verkko-ostokset voi maksaa myös verkkomaksupainikkeilla, eli pankkikohtaisilla painikkeilla, joita painamalla asiakas siirtyy verkkokauppiaan sivulta oman pankkinsa verkkopankkiin hyväksymään maksun. Nämä tilisiirtoon pohjautuvat verkkomaksupainikemaksut ovat Suomessa yleisempi tapa maksaa verkko-ostoksia kuin korttimaksut, kun taas jossakin toisessa maassa verkko-ostokset saatetaan tehdä pääosin kortilla.

Viime vuosina markkinoille on tullut myös uudenlaisia mobiilimaksuratkaisuja, joissa kännykkään ladatun sovelluksen avulla voi lähettää rahaa toiselle yksityishenkilölle tai maksaa ostoksia kaupan kassalla. Nämä haastavat maksamisen tarkastelua entisestään, sillä tämän tyyppiset maksut saattavat sisältyä joko korttimaksulukuihin tai tilisiirtolukuihin riippuen siitä, kumpaan teknologiaan mobiilimaksutapa perustuu.

Edellä mainituista haasteista huolimatta maksuliiketilastot antavat arvokasta tietoa maksamisessa tapahtuvasta kehityksestä. Ne kertovat tarkasti yksittäisistä tilastoiduista ilmiöistä, kuten vaikkapa automaateilta nostetusta käteisen määrästä tai korteilla tehdyistä maksuista, sekä muutoksista näissä yli ajan. On kuitenkin tärkeää pitää mielessä minkälaista ilmiötä mikäkin tilastoluku kuvaa, etenkin, jos haluaa vertailla eri maksutapoja tai eri maiden maksukäytäntöjä.

Asiasanat

korttimaksaminen, käteinen, maksaminen, tilastot